

Gácsország

Galícia egy történelmi régió a Kárpátok északi lejtőjén és annak elővidékén, a Visztula (Dunajec, Viszloka, Szán és Bug), Dnyeszter (Sztrij, Złota Lipa, Sztripa, Szeret, Zbrucs), Prut és a Bug vízvidékén. Jelenleg Lengyelország és Ukrajna között oszlik meg. Területén a Kr. u. VIII–IX. század táján lengyel és orosz törzsek telepedtek meg, akik elismerték a *Kievi Nagyfejedelemség* fennhatóságát. Mikor a kievi birodalom felbomlott 1087 után, Galícia önálló fejedelemséggé alakult *Halics* néven. Első feje-

Gácsország

delme **Rurik Rosztiszlavics** volt, akinek utódai 1198-ig uralkodtak. Ezalatt a főváros Przemysl, utóbb Halics volt. A fejedelmi család pártharcaiba a magyar királyok is sűrűn beleszóltak. A XII. században magyar fennhatóság alá kerültek. **III. Béla** (1188–1190) rövid időre meg is szállta Galíciát és a szomszédos Lodomériát, s azóta viselték is a „Galícia és Lodoméria királya” címet a magyar uralkodók. 1198-ban **Román Misztyiszlavics**, Lodoméria fejedelme foglalta el Halicsot, tőle **II. Endre** magyar király vette vissza, aki fiának, **Kálmánnak** (1215–1218) szerezte meg Galícia trónját. Az 1340-as években a **Rurik-dinasztia** kihalt, és a terület **Nagy Kázmér** lengyel király fennhatósága alá került. A volhiniai tesvérállam Kijevvel együtt azonban litván uralom alá került. **Nagy Lajos** magyar király ugyan, mikor a lengyel trónra került (1370), Galíciát és Lodomériát visszacsatolta Magyarországhoz, de már 1386-ban ismét Lengyelország fennhatósága alá jutott. Galíciát kétszer foglalták el a törökök, az 1490-es és az 1520-as években. Kozák pogromokat vészelt át és orosz valamint svéd inváziót (ún. „özönvíz”). A svédek a nagy északi háború alatt, a 18. század elején ismét visszatértek.

Galíciát a lengyel-litván nemzetközösség területeiből alkották Lengyelország első felosztása alkalmával, 1772-ben, amikor *Galícia és Lodoméria királysága* néven (hogy ezzel is hangsúlyozzák a történelmi magyar jogot az országra) Ausztriához csatolták. Ténylegesen az a terület, melyet Ausztria megszállt, nem felelt meg teljesen a korábbi Galícia és Lodomériának. Vologymir-Volinszkij várost és körülötte fekvő Volhínia tartományt (az egykori Lodomériát) nem Ausztria, hanem Oroszország kebelezte be. Másrészt Lengyelország harmadik felosztáskor (1795) Ausztria kapta meg Kis-Lengyelország nagyobbik részét, a Visztula balpartján levő, lengyel lakosságú Nyugat-Galí-

ciát, amely ugyan a napóleoni háborúkban elveszett, de a bécsi kongresszus visszaadta Ausztriának – a korábbi lengyel főváros, Krakkó kivételével. Ez utóbbi, amely azideig szabad város, illetve nagyhercegség volt, csak 1846-ban, a sikertelen felkelés egyik következményeként vált Galícia részévé és ezután Lembergől irányították. Sőt, annak ellenére, hogy a jogot a történelmi magyar koronából vezették le, Galícia és Lodomériát nem csatolták Magyarországhoz és az 1867-es kiegyezés után a monarchia osztrák részéhez tartozott.

Az így kialakult Galícia Ausztria legnagyobb, legnépesebb és legészakibb tartománya volt. Területe az első

Gácsország jelképe

világháború előtti (1910) kiterjedésében 78.497 km², összesen 8.025.675 lakossal, ebből 3.731.569 római katolikus lengyel a nyugati részen, illetve 3.379.613 görög katolikus rutén keleten. Hivatalos neve *Galícia és Lodoméria királysága Krakkó nagyhercegségével és Auschwitz és Zator hercegséggel*.

A felsoroltak közül mindegyik formálisan különálló volt, mindegyiket felsorolták az osztrák császár címei között, mindegyik rendelkezett saját címerrel és zászlóval. Adminisztratív szempontból viszont egyetlen tartományt alkottak. Lodoméria csak papíron létezett, nem volt területe és nem lehetett megtalálni semmilyen térképen.

Az első világháborúban, 1914–1918 között Galícia nagyon sokat szenvedett. Az orosz hadsereg 1914-ben lerohanta a tartomány legnagyobb részét, miután az osztrák-magyar hadsereg a keleti fronton súlyos vereséget szenvedett a háború első hónapjaiban. 1915. tavaszán és nyarán azután őket verte ki az egyesült német és osztrák-magyar offenzíva. Az első világháború után a feltámasztott Lengyelország alkotórésze lett. A Molotov-Ribbentrop paktum eredményeképpen Galícia keleti része szovjet megszállás alá jutott. A német támadást követően pedig *Distrikt Galizien* néven szerveztek tartományt. A határt kis korrekciókkal a szövetségesek 1944–1947 között elismerték, a régiót az ún. Visztula-akció keretében etnikailag „megtisztította” a Szovjetunió és a kommunista Lengyel Népköztársaság. A történelmi tartomány két részre osztva maradt, ahogy Ausztria elrendezte 1800 körül: a nyugati része lengyel, a keleti része ukrán.

A Galícia és Lodoméria (latinul Galicia et Lodomeria) nevet először a 13. században **II. András** használta oklevelében. Ez Halics és Vologymir, azaz a Dnyeszter menti Halics – az orosz „h” „g”-vé alakulása nyomán a későbbi

Galics – és Vologymir-Volinszkij városok nevéből származó latinisított alak. Halics és Vologymir korábban két külön állam (Halics és Volin) központja volt, amelyek még a magyar uralom előtt közös fejedelemségben egyesültek, amelynek Halics lett a fővárosa. Ezt a fejedelemséget magyarul Halics vagy Gácsország néven ismerték egykori székhelyéről.

Galícia keleti részének legnagyobb városa (s egyben az

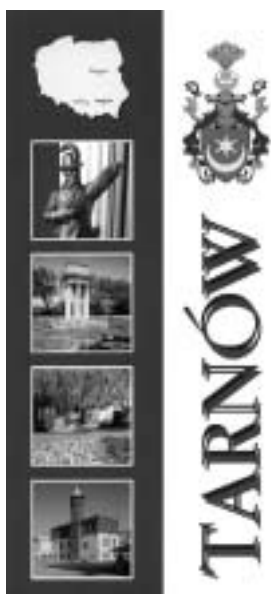
Tarnów címere

egész tartomány fővárosa) Lemberg (Lwów, Lviv, Lvov), magyarul: Ilyvó volt. A nyugati résznek Krakko után legjelentősebb városa Tarnów (németül Tarnau). A helyi magyar hagyományokról a *Tarnów* c. kiadvány szövege alapján emlékezünk meg.

Tarnów és a tarnóvi régió magyar kapcsolatai sok évszázados hagyományra tekintenek vissza.

Már a középkorban létezett a Dunajec folyó völgyében futó „magyar ösvény“, amely a Balti-tenger partját és Lengyelországot kötötte össze a Magyar Királysággal és a többi dél-kelet európai állammal. Tarnówban és a környező helységekből szálltak meg a futárok, kereskedő-karavánok és borszállítók.

Szent Kinga magyar hercegnőhöz legendák sora fűződik, amelyek Csehów várában történt

Tarnów - utikalauz

látogatásához és a bochniai sóbánya alapításához kapcsolódnak. 1528. áprilisától szeptemberéig **Jan Tarnowski** vezér vendégül látta Tarnów várában **Szapolyai János** magyar királyt: az udvar fenntartására rendelkezésére bocsátotta saját készleteit. Erre a célra a Tarnów városának adóiból befolyt összeget ajánlotta fel. A magyar király a tarnóvi várból indította el a korona megszerzésére irányuló tevékenységét. A XVI. század végén a Tarnów várától nem messze fekvő Debnóban szállt meg a magyar reneszánsz nagy alakja, **Balassi Bálint**. Az I. és II. világháború közti időszakban Tarnów és a magyarok közti

együttműködés felélenkült **Bem József** tábornok földi maradványainak hazahozatala kapcsán. 1929. június 30-án helyezték örök nyugalomra a Strzelecki parkban emelt

A Tarnóvi Magyarbarátok Társaságának jelképe

mauzóleumban. A II. világháborúban sok tarnóvi katona és család fordult segítségért és védelemért Magyarországhoz. A háború végén szülővárosukba visszatért tarnóviak közül sokan tartották fontosnak, hogy a magyarok iránti hálájuknak és barátságuknak hangot adjanak.

1948-ban ünnepélyes keretek közt megemlékeztek az 1848–49-es forradalomról és szabadságharcról, felmerült a Tarnóvi Magyar Baráti Társaság életre hívása, de sajnos az akkori kommunista hatalom minden ilyen irányú tevékenységet betiltott. 1956-ban a magyar október idején a *Lengyel Vöröskereszt*nél Tarnówban társadalmi szervezésben létrejött a Magyarok Segítségnyújtási Bizottsága, amely 1956. december 6-án átalakult *Tarnóvi Magyar Baráti Társasággá*. Már több mint 50 éve munkálkodik a Társaság a lengyel-magyar kapcsolatok elmélyítésén. Az ő erőfeszítéseiknek köszönhető többek között, hogy a tarnóvi múzeumban állandó kiállítást szenteltek Bem apónak és a lengyel-magyar kapcsolatoknak, hogy Bemnek szobrot emeltek, hogy Balassi emléktáblát avattak Debnó

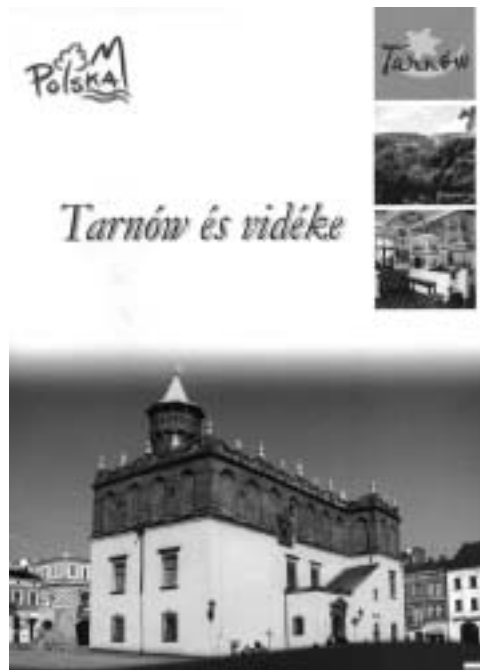

A debnoi várat bemutató füzet címlapja

várában, hogy idősebb **dr. Antall József**nek, aki a II. világháború idején a lengyelek pártfogója volt, szintén emléktáblát állítottak. Emellett nekik köszönhető a számtalan, itt megrendezésre került konferencia, szeminárium, valamint művészek, gyermekek és közéleti személyiségek látogatása. Különleges figyelmet érdemel **Lippóczy**

Norbert, születése szerint magyar, választása szerint lengyel, aki az 1930-as években telepedett le és 50 évig, egészen haláláig élt Tarnówban. Ez idő alatt a lengyel-magyar kapcsolatok fejlesztésével és a kapcsolódó iratok archiválásával foglalkozott.

Tarnów, a lengyel-magyar kapcsolatok elmélyítésében játszott szerepének méltó és kétségkívül megérdemelt el-

Tarnów és vidéke

ismerése volt a magyar és a lengyel államfő – **Göncz Árpád** és **Aleksander Kwasniewski** – rendkívüli látogatása. 2001-ben aztán *Magyar Kulturális Napok*at rendeztek, ahol ünnepélyes keretek közt felavatták a Sepsiszentgyörgy és az „Írott szó” *Alapítvány* által a városnak adományozott székelykaput, amely a Bem és Petőfi emléket őrző park bejáratában áll.

(Megjegyzés: A park az idén újabb magyar vonatkozású emlékekkel gyarapodott. Itt avatták fel azt az emlékoszlopot, amely a Tarnówban elhunyt gömőri történéznek, **Forgon Mihálynak** állít emléket. Az utóbbi eseményről a legutóbbi számunkban emlékeztünk meg részletesen.)

Lengyelországnak ez a második székelykapuja, az első Stary Saczban (Ószandekben) található.

*

Az idei Városnapok alkalmából jelent meg a *Tarnóvi Hírek* c. kiadvány.

Vezércikkének a sokat sejtető (és mondó): *Tarnów Magyarország fővárosa* a címe. A szerző, **Przemysław Mazur** arra emlékeztet benne, hogy **Szapolyai János** magyar király a mohácsi csatavesztés után két évvel, azaz 1528-ban, áprilistól szeptemberig a Szent Márton hegyen található tarnóvi várban tartózkodott **Jan Tarnowski** het-

TARNÓWI HÍREK

Kök 1. Meghívjuk Önteket Tarnów város látogatás keddjárára www.tarnow.pl № 1

Tarnów Magyarország fővárosa

1528. április 1-én megérkezett Tarnóvíra a magyar király, Szapolyai János. A városban két évig tartózkodott, majd szeptember 1-én elhagyta a várost. Ez az idő az 1528. évi szeptember 1-én kezdődött, és szeptember 1-én ért véget. Ez az idő az 1528. évi szeptember 1-én kezdődött, és szeptember 1-én ért véget.

Az 1528. évi szeptember 1-én kezdődött, és szeptember 1-én ért véget. Ez az idő az 1528. évi szeptember 1-én kezdődött, és szeptember 1-én ért véget.

A Tarnóvi Hírek c. kiadvány fejléce

man vendégeként. Mint írja, Szapolyai bőségesen meghálálta a tarnóviaknak a vendégszeretetet. A társas templomban egy gyönyörű oltárt állíttatott, mely sajnos nem maradt ránk. A vendéglátó hetmannak egy aranypajzsot és egy buzogányt ajándékozott (értékét **Bethlen Farkas** 40.000 aranyra tartotta), a tarnóviaknak pedig a felsőmagyarországi (kassai) vámkamarának fizetendő vámból évi 500 aranyforint erejéig mentességet biztosított. Olvashatunk továbbá a lapban *A generális hazatérése* címen Bem József hamvainak hazahozataláról és újratemetéséről, a *tarnóvi várról*, a *Strelecki parkról* és a *Bem Mauzóleumról*, a *Néprajzi Múzeumról*, a *helyi katedrálisról*, a *Szűz Mária Mennymbemenetelére szentelt fatemplomról*, valamint a *városházáról* (**Maciej Lata**) Tájékoztató lap a Tarnóvi Napok 2006. évi eseménysorozatáról is. Visszatérve a vezércikk címéhez: talán nem ok nélkül érezzük úgy, hogy ma is egy „magyar” ország fővárosa Tarnów. A fejlécen olvasható I. évfolyam, első szám megjelölés a folytatást sejteti.

*

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharcnak, valamint a *Tarnóvi Magyarbarátok Társasága* megalakulásának félszázados évfordulója alkalmából jelent meg az 1956 novemberében kiadott kétnyelvű felhívás szövege. Ugyancsak erre emlékezve készítettett a Társaság egy emlékérmét, amelyet az idei Városnapok keretében adtak át az arra érdemesítetteknek. Az utóbbiak között volt **Balázs István** (Miskolc) is.

56-os emlékérem elő- és hátlapja

Magyar vonatkozású emlékek Tarnówban

Id. Dr. Antall József emléktáblája

Székelykapu a Petőfi park bejáratában

Bem József szobra

Petőfi Sándor szobra a róla elnevezett parkban

Bem József nyugóhelye a Strelecki parkban

Forgó Mihály emlékoszlopa a Petőfi parkban

Obywatele ziemi tarnowskiej!

Mieszkańcy miasta Tarnowa i powiatu tarnowskiego, w nadzwyczaj trudnym dla narodu węgierskiego okresie, dali szczególnie serdeczny wyraz odwiecznej przyjaźni łączącej Polaków i Węgrów. Ponad 100 tarnowian oddało w tym czasie swą krew dla rannych mieszkańców Budapesztu. Około 300 rodzin zgłosiło gotowość otoczenia rodzicielską opieką osieroconych dzieci węgierskich. Prawie z wszystkich zakładów pracy, instytucji, urzędów i organizacji popłynęły ofiary gotówkowe na fundusz pomocy Węgom. Na każdym niemal kroku tarnowianie dowodzą stale, że są godnymi spadkobiercami wspaniałych tradycji naszego miasta, których symbolem jest wielki syn Tarnowa, bohater narodowy Polski i Węgier, Żołnierz Wolności – General Józef Bem.

Tarnowski Społeczny Komitet Pomocy Węgom, kierując się życzeniami mieszkańców miasta Tarnowa, postanowił kontynuować podjętą ostatnio pracę nad dalszym zacieśnieniem więzów braterstwa między obu narodami. W tym celu, z inicjatywy społeczeństwa powołano do życia

TARNOWSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIOŁ WĘGIER

Jako pierwszoplanowe zadanie, Towarzystwo podjęło w czynie społecznym budowę trwałego pomnika przyjaźni polsko-węgierskiej, którym ma być nowoczesny dom dla małych dzieci w Tarnowie imienia Józefa Bema i Sandor'a Petöfi'ego. Dokumentując w ten sposób przyjaźń między obu narodami, pragniemy aby wspólnym wysiłkiem społeczeństwa tarnowskiego powstało trwale dzieło służące tym spośród polskich dzieci, którym los poskąpił ciepła rodzinnego ogniska.

Projekt budowy tego rodzaju pomnika spotkał się z gorącym przyjęciem tarnowian. Jako pierwsi zadeklarowali pomoc finansową, przez dobrowolne opodatkowanie się w ciągu całego roku 1957, pracownicy Powszechnej Spółdzielni Spożywców. Członkowie Miejskiego Komitetu Odbudowy Stolicy zobowiązali się jeszcze w tym roku przekazać na budowę pomnika 100.000 złotych. Prezydium MRN oświadczyło gotowość bezpłatnego przekazania na ten cel odpowiedniej parceli. Jeżeli w ślad za nimi pójdą wszyscy pracujący mieszkańcy ziemi tarnowskiej, świadcząc tylko po pięć złotych miesięcznie w ciągu roku 1957, to uzyskamy poważną kwotę 4.000.000 złotych - wystarczającą dla zrealizowania zaprojektowanej budowy.

Tarnowskie Towarzystwo Przyjaciół Węgier zwraca się więc z gorącym apelem

do załóg wszystkich zakładów pracy, instytucji i urzędów,
do pracującego chłopstwa tarnowskiego,
do organizacji politycznych i społecznych,
do kobiet i młodzieży,
do wszystkich patriotów, którym droga jest przyjaźń polsko-węgierska, którym drogi jest los polskiego dziecka – aby nie szczędzili ofiar na budowę domu-pomnika imieniem bohaterów obu narodów Bema i Petöfi'ego!

A tarnowi föld polgárai!

Tarnów város és a tarnowi járás, a magyar nemzetnek rendkívül nehéz időszakában bizonyították a lengyelek és a magyarok közötti, többévszázadi barátságot. Több mint 100 tarnowi adott vért a sebesült Budapest lakóinak. Kb. 300 család jelentkezett, hogy szívesen elfogad árva magyar gyerekeket. Majdnem mindegyik vállalat, intézmény, hivatalból jött pénz, amelyet a Magyarokatsegítő alapra fizettek be. Tarnówiak állandóan bebizonyítják, hogy a városunk nagyszerű hagyományainak, amelyeknek jelképe Tarnów város nagyfia, Lengyelország és Magyarország hőse, Szabadság Katona - Bem József tábornak, máltó örökei vagyunk.

A Tarnowi Magyarokatsegítő Társadalmi Bizottság, Tarnów város lakói kívánságára, folytatni fogja megkezdett munkát, amelyek célja két nemzet közötti testvéri szálak szorítása. Azért a társadalmi kezdeményezésből létrejött

TARNOWI MAGYARBARÁTOK TÁRSASÁGA

Elsődleges feledatának Társaság tartotta a lengyel-magyar barátság tartós szobra társadalmi építése. A szobor Bem József és Petőfi Sándor nevét viselő korszerű árvaház lesz. Igazolva a 2 nemzet közötti barátságot ohajtjuk hogy a tarnowi társadalom közös törekvéssel létre jöjön tartós mű, amelyet azok a lengyel gyerekek használnak, amelyek sorsuk a családi melegét fukarkodott.

A szobor építésének a terve melegen lett elfogadva a tarnowiak által. Elsők, akik deklaráltak pénzügyi segítséget, az önkéntes adóterhelés egész 1957. év során, Általános Fogyasztói Szövetkezet tagjai voltak. A Főváros Ujjáépítési Bizottság tagjai leköteleztek magukat még ebben az évben a szobor építése céljára 100.000 zloty átadni. A Városi Tanács jelentette hogy költségmentesen átadja erre a célra megfelelő telket.

Ha a tarnowi föld minden dolgozó lakója utanozna őket és egész 1957. év folyamán havonta 5 zlotyot fizetne, abból egy komoly összeg jönne - 4.000.000 zloty, ami elég lenne a tervezett építés megvalósításához.

Tarnowi Magyarbarátok Társasága felhívással fordul

minden vállalat, intézmény hivatal dolgozóihoz,
tarnowi dolgozó parasztakhoz,
politikai és társadalmi szervezetekhez,
nőkhöz és ifjusághoz
minden hozzáfíhoz, akinek drága a lengyel-magyar barátság, akinek drága a lengyel gyerek sorsa hogy ne sajnáljanak áldozatukat a két nemzet hősei nevét viselő ház-szobor építésére!